КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет туризму, бізнесу і психології
Кафедра психології і туризму

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор з навчально-виховної роботи
Мирослав СОЛОВЕЙ
«27» червня 2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Психологічна експертиза

галузь знань	***05 соціальні та поведінкові науки***
спеціальність	***053 психологія***
освітній рівень	***бакалавр***
освітня програма	***Практична психологія***
статус дисципліни	***нормативна***

Форма здобуття освіти: *денна*
Навчальний рік: *2022 /2023*
Семестр: *VIII*
Кількість кредитів ЄКТС: *3*
Мова навчання: *українська*
Форма підсумкового контролю: *іспит*

КИЇВ – 2022

Розробник:
Зінченко О. В., кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри психології і туризму

Схвалено на засіданні кафедри психології і туризму.
Протокол № 17 від «01» червня 2022 року.

Завідувач кафедри Олександр БОНДАРЕНКО

Схвалено на засіданні вченої ради факультету туризму, бізнесу і психології.
Протокол № 9 від «27» червня 2022 року.

Голова вченої ради факультету Наталія ЖДАНОВА

1. **Мета вивчення дисципліни**

Навчальна дисципліна «Психологічна експертиза» є складовою загальнопсихологічної й теоретичної підготовки студентів, що спеціалізуються в галузі психології. Метою вивчення курсу є ознайомлення з основними положеннями теорії та практики проведення психологічної експертизу у різних соціальних сферах.

2. **Загальний обся**г (відповідно до робочого навчального плану) 3 кредити ЄКТС

90 год., у тому числі:

лекції - 14 год.

семінарські заняття – 16 год.

самостійна робота - 60 год.

3. Передумови до вивчення або вибору навчальної дисципліни

Психологічна експертиза – комплексна дисципліна, її зміст ґрунтується на відомостях, які були отримані здобувачами з інших дисциплін – загальної, вікової, педагогічної, соціальної, диференційної, експериментальної, клінічної психології та психодіагностики. У системі соціально-гуманітарної освіти курс пов'язаний міжпредметними зв'язками з усім спектром соціально-гуманітарних дисциплін, насамперед культурологією і соціологією.

4. Анотація навчальної дисципліни.

Навчальна дисципліна «Психологічна експертиза» є обов’язковим компонентом освітньої програми «Практична психологія». Вона займає одне з центральних та системоутрорюючих місць в системі фахової підготовки здобувача віщої освіти зі спеціальності 053 Психологія і сприяє формуванню теоретико-методологічного базису професійного світогляду та діяльності фахівця в галузі психології.

Предметом вивчення дисципліни є теоретико-методичні аспекти реалізації психологічної експертизи у різних соціальних сферах. Лекційне викладення теоретичного матеріалу супроводжується виконанням студентами самостійних завдань, спрямованих на опрацювання літературних джерел і систематизації основного масиву знань, що складають зміст курсу.

Тематична побудова курсу спирається на принцип системності, що відображає специфіку психологічної експертизи у різних соціальних сферах. При цьому увага акцентується на конкретних методичних і методологічних аспектах експертних досліджень залежно від мети процедури.

Курс викладається протягом VIII семестру і, відповідно, складається з одного організаційного модуля, що включає два змістові модулі: змістовий модуль 1: «Загальні проблеми психологічної експертизи. Судово-психологічна експертиза» та змістовий модуль 2: «Гуманітарна психологічна експертиза».

5. Завданням вивчення навчальної дисципліни «Психологічна експертиза» є формування таких компетентностей:

Інтегральна компетентність:

ІК. Здатність розв’язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері психології, що передбачають застосування основних

психологічних теорій та методів та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов

Загальні компетентності:

ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК6. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК8. Навички міжособистісної взаємодії.

ЗК10. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 13. Глибоке розуміння етичних норм діяльності та гуманістичних цінностей людства.

Фахові компетентності:

ФК1. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології.

ФК3. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків.

ФК5. Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій.

ФК6. Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження.

ФК7. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.

ФК 10. Здатність дотримуватися норм професійної етики.

ФК 11. Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

ФК 12. Здатність до особистісної рефлексії в межах професійних компетенцій, розуміння динаміки міжособистісних стосунків та керування ними.

ФК 14. Уміти враховувати крос-культурні ментальні та релігійні особливості досліджуваних та клієнтів, а також специфіку семантичної організації їх свідомості, мислення, мови і мовлення.

ФК 16. Уміти розпізнавати маніпулятивні впливи та протидіяти їм, оцінювати наявність або відсутність факту моральної шкоди.

6. Очікувані результати навчання з дисципліни

Результат навчання(1. знати; 2. уміти; 3. комунікація; 4. автономність і відповідальність)		**Форми навчання** (та / або методи і технології)	**Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання** *(за необхідності)*
Код	**Результат навчання**		
	ЗНАТИ:		
1.1.	об’єкт, предмет, завдання та структуру дисципліни «Психологічна експертиза», її місце в системі наук	Пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемного викладу, частково-пошуковий, діалогово-комунікаційний, дослідницький, самонавчання	Усне поточне опитування під час аудиторних занять, виконання самостійних завдань (усно та письмово), письмова МКР, іспит
1.2.	понятійно-категоріальний апарат психологічної експертизи		
1.3.	методологію та методику реалізації різних видів психологічної експертизи		
1.4.	правові й етичні аспекти реалізації різних видів психологічної експертизи		
	УМІТИ:		
2.1.	формулювати гіпотези та логічні теоретичні конструкції щодо предмету психологічної експертизи	Пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, діалогово-комунікаційний, проблемно-пошуковий, метод моделювання професійних ситуацій	Усне поточне опитування під час аудиторних занять (індивідуальне та фронтальне),письмова МКР, оцінювання виконання індивідуальних практичних завдань, іспит.
2.2.	об’єктивно оцінювати ситуацію експертизи і прогнозувати її розвиток		
2.3.	планувати проведення психологічної експертизи		
2.4.	логічно мислити при вирішенні завдань психологічної експертизи		
2.5.	використовувати валідний і надійний інструментарій проведення психологічної експертизи		
	КОМУНІКАЦІЯ:		

3.1.	здатність обирати й реалізовувати найбільш оптимальні стратегії спілкування з учасниками процесу експертизи	Діалогово-комунікаційний, репродуктивний, частково-пошуковий, дослідницький, метод моделювання професійних ситуацій	Усне поточне опитування під час аудиторних занять. Оцінювання виконання індивідуальних та групових практичних завдань, письмова МКР, іспит
АВТОНОМНІСТЬ І ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ:			
4.1.	здатність дотримуватися у реалізації психологічної експертизи правових норм, принципів професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.	Діалогово-комунікаційний, частково-пошуковий, дослідницький, метод моделювання професійних ситуацій	Оцінювання виконання індивідуальних та групових практичних завдань, письмова МКР, іспит

7. Співвідношення очікуваних результатів навчання з дисципліни із програмними результатами навчання *(необов'язково для вибіркових дисциплін, які не входять до блоків спеціалізації)*

Результати навчання з дисципліни / **Програмні результати навчання (назва)**	1.1	1.2	1.3	1.4	2.1	2.2	2.3	2.4	2.5	3.1	4.1
ПРН 1. Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання	+	+	+		+	+	+	+			
ПРН 2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань	+	+	+		+	+	+	+		+	+

ПРН 4. Обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень і аналізу літературних джерел		+	+	+		+	+	+		+	+
ПРН 5. Обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проективні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги.		+	+				+	+	+	+	+
ПРН 6. Формулювати мету, завдання дослідження, володіти навичками збору первинного матеріалу, дотримуватися процедури дослідження	+	+	+	+		+	+	+	+	+	+
ПРН 7. Рефлексувати та критично оцінювати достовірність одержаних результатів психологічного дослідження, формулювати аргументовані висновки		+	+	+		+		+			+
ПРН 8. Презентувати результати власних досліджень усно / письмово для фахівців і нефахівців.		+	+					+		+	
ПРН 9. Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні		+		+	+	+	+	+		+	

рішення щодо їх розв'язання.											
ПРН 16. Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога.				+			+		+	+	+
ПРН 22. Реалізовувати базові етапи та процедури психологічної експертизи	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+

8. Система оцінювання результатів навчання студентів

Розподіл балів між видами навчальної діяльності змінюється в залежності від форми підсумкового контролю:

семестр	форма підсумкового контролю	види навчальної діяльності здобувача	максимальна кількість балів
VIII	іспит	аудиторна та самостійна робота	**50**
		модульна контрольна робота (МКР)	**20**
		іспит	**30**

Семестровий рейтинговий бал є сумою рейтингового бала за поточну (аудиторну та самостійну) роботу протягом семестру та рейтингового бала за МКР.

Поточне оцінювання аудиторної та самостійної роботи студентів здійснюється в національній 4-бальній шкалі («5», «4», «3», «2»). Невиконання завдань самостійної роботи, невідвідування семінарських занять позначаються «0».

Критерії оцінювання аудиторної роботи студентів (робота під час семінарів та/або практичних занять)

«5»	*студент демонструє вільне володіння матеріалом теми семінару; ознайомлений з рекомендованою літературою, вміє самостійно знайти відповідь на проблемні запитання, спираючись на лекційний матеріал та першоджерела; вміє вводити та використовувати власні класифікації, аналізувати, робити власні висновки; здатен встановлювати міжтематичні та міжпредметні зв'язки*
«4»	*студент демонструє достатньо вільне володіння матеріалом теми семінару; ознайомлений з рекомендованою літературою та першоджерелами, відповідь на проблемні запитання знаходить за допомогою викладача, спираючись на лекційний матеріал та вивчення*

	першоджерел; допускає неточності та несуттєві (які кардинально не міняють суть) помилки у визначені понять та категорій і т.і., але легко усуває їх завдяки додатковим питанням
«3»	*студент частково володіє матеріалом теми семінару; репродуктивно відбиває зміст лекційного матеріалу та/або основного підручника; допускає помилки у визначені понять та категорій і т.і.; нездатний знайти відповідь на проблемні запитання, чи вирішити проблемні завдання*
«2»	*студент демонструє нездатність розкрити питання семінару; не опанував зміст теми, вкрай слабо знає рекомендовану літературу, не володіє науковими фактами та категоріями, не знає основних закономірностей психічних явищ; показує низький рівень загальногуманітарного та наукового мислення*

Критерії оцінювання позааудиторної самостійної роботи здобувачів

«5»	*робота виконана правильно, повністю і самостійно, відбиває належний рівень знань, та сформованість практичних навичок; оформлена згідно вимог, які висуваються для даного типу завдань; вимоги академічної доброчесності строго дотримані*
«4»	*робота виконана самостійно, містить несуттєві помилки, відбиває належний рівень знань сформованість практичних навичок; оформлена згідно вимог, які висуваються для даного типу завдань; вимоги академічної доброчесності строго дотримані*
«3»	*робота виконана, але містить помилки, відбиває недостатній рівень знань та недостатню сформованість практичних навичок; оформлення роботи не в повній мірі відповідає вимогам, що висуваються для даного типу завдань; вимоги академічної доброчесності дотримані частково*
«2»	*робота виконана на неприйнятно низькому рівні; оформлення не відповідає вимогам; вимоги академічної доброчесності не дотримані*
«0»	*робота не виконана*

Модульна контрольна робота (МКР) проводиться наприкінці семестру і охоплює весь зміст навчального модуля. МКР оцінюється за 4-бальніою шкалою («5», «4», «3», «2»). Трансформація оцінки у рейтинговий бал за МКР проводиться у такий спосіб:

у VIII семестрі форма підсумкового контролю – **ІСПИТ**
«5»- 17-20 балів «4» - 13-16 балів

«3» - 9-12 балів
«2» - 1-8 балів
Неявка на МКР – 0 балів

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи студентів

«5»	*при виконанні завдання студент демонструє широку обізнаність у змісті теоретичного матеріалу з дисципліни, дає вірне та коректне визначення основним поняттям і психологічним термінам; вміння самостійно проводити аналіз психологічної ситуації або емпіричних даних та формулювати коректні і вірні коментарі та висновки*
«4»	*при виконанні завдання студент показав достатню обізнаність у змісті теоретичного матеріалу з дисципліни, розуміння принципів підходу до емпіричного вивчення психологічних феноменів, але виявляє при цьому недостатнє вміння самостійно проводити аналіз психологічної ситуації або емпіричних даних та формулювати коментарі і висновки*
«3»	*при виконанні завдання студент показав обмежену обізнаність у змісті теоретичного матеріалу з дисципліни, низьке розуміння принципів підходу до емпіричного вивчення психологічних феноменів, труднощі у проведенні аналізу психологічної ситуації або емпіричних даних та формулюванні коректних та вірних коментарів і висновків*
«2»	*при виконанні завдання студент показав обмежену обізнаність у змісті теоретичного матеріалу з дисципліни, нерозуміння принципів підходу до емпіричного вивчення психологічних феноменів, невміння проводити аналіз психологічної ситуації або емпіричних даних та формулювати коректні і вірні коментарі та висновки*
«0»	*робота не виконана*

Підсумкова оцінка за дисциплін увиставляється за наступною схемою**:**

Підсумковий рейтинговий бал	Оцінка за шкалою ЄКТС	Форма підсумкового контролю – **іспит**
90 – 100	A	відмінно
82 – 89	B	добре
75 – 81	C	
66 – 74	D	задовільно
60 – 65	E	
0 – 59	FX	**незадовільно** з можливістю повторного складання

Підсумкова форма контролю – **ІСПИТ в усній формі.** Здобувачі мають дати відповідь на три питання екзаменаційного білету.

Для допуску здобувача вищої освіти до іспиту необхідним є виконання ним вимог навчального плану і графіка навчального процесу, а саме: усі пропущені аудиторні заняття мають бути відпрацьовані, усі види робіт, передбачені робочою програмою навчальної дисципліни, мають бути виконані.

Максимальний екзаменаційний бал становить **30.** Викладач оцінює відповідь здобувача на іспиті за 4-бальною шкалою. Отримана оцінка трансформується в **екзаменаційний рейтинговий бал** у такий спосіб:

«відмінно» – 30 балів
«добре» – 23 бали
«задовільно» – 18 балів
«незадовільно» – 0 балів

Критерії оцінювання усної відповіді здобувача на іспиті:

«відмінно»	*повна і правильна відповідь на всі питання екзаменаційного білета, здобувач демонструє знання фактологічного матеріалу, основних теоретичних питань курсу, вичерпно відповідає на додаткові запитання викладача, творчо застосовує теоретичний апарат дисципліни*
«добре»	*в цілому правильна відповідь на питання екзаменаційного білета, здобувач вміє робити аналіз і висновки, але на додаткові запитання викладача відповідає з деякими неточностями та недоліками*
«задовільно»	*поверхнева відповідь на питання екзаменаційного білета, здобувач припускається помилок при висвітленні фактологічного матеріалу, частково знає відповідь на запропоновані питання і демонструє наявність окремих елементів самостійного мислення*
«незадовільно»	*відсутність будь-якої відповіді на теоретичні запитання внаслідок незнання програмного матеріалу*

Якщо здобувач на іспиті з дисципліни, з якої він мав семестровий рейтинговий бал **менше 42 балів**, отримує **позитивну** екзаменаційну оцінку («відмінно», «добре», «задовільно»), то йому виставляється підсумкова оцінка з дисципліни за національною шкалою **лише «задовільно»**, за шкалою ЄКТС – **E**, а в екзаменаційній відомості в графі «Підсумковий рейтинговий бал» ставиться **60 балів**.

9. Програма навчальної дисципліни. Тематичний план занять

№ п/п	№ і назва теми (включно з темами, винесеними на самостійне опрацювання)	Кількість годин	
		денна форма	
		Разом	у тому числі

			лекції	**Семінарські/практичні заняття**	**Самостійна робота**
Модуль 1					
Змістовий модуль 1. Загальні питання психологічної експертизи. Судово-психологічна експертиза					
1.	**Тема 1.** Психологічна експертиза як форма соціальної практики	9	1	2	6
2.	**Тема 2.** Методологічні й методичні аспекти проведення психологічної експертизи	9	1	2	6
3.	**Тема 3.** Судово-психологічна експертиза	12	2	2	8
Змістовий модуль 2. Гуманітарна психологічна експертиза					
1.	**Тема 4.** Трудова експертиза	12	2	2	8
2.	**Тема 5.** Психологічна експертиза сімейних стосунків	12	2	2	8
3.	**Тема 6.** Психологічна експертиза у сфері освіти	12	2	2	8
4.	**Тема 7.** Психологічні експертиза у соціальній сфері	12	2	2	8
5.	**Тема 8.** Психологічна експертиза засобів масової інформації	12	2	2	8
	Усього годин	90	14	16	60

10. Рекомендовані джерела

Базова

1. Буняк Н.А. Психологічна експертиза: навч. посібн. Тернопіль : ТНТУ ім. І. Пулюя, 2017. 150 с.

2. Галян О.І. Психолого-педагогічна експертиза: метод. рекомендації для самостійної роботи студентів. Дрогобич: РВВ ДДПУ ім. І. Франка, 2009. 117с.

3. Крюкова М.А., Єлховський І.В. Судово-психологічна експертиза (в допомогу до самостійної роботи для здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра факультету психології, політології та соціології). Одеса: Фенікс, 2021. 61 с.

4. Нормативно-правові документи України, що регламентують працю психолога у різних сферах практичної діяльності: навчально-методичний посібник / авт.-уклад. К.А. Андроннікова, О.Л. Луценко. Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2015. 68 с.

5. Подшивайлов М. М. Методика проведення психологічної експертизи в різних галузях психології. Вид. 2-е доп. Київ: КСУ, 2016. 24 с.

6. Ребуха Л.З. Психологічна експертиза: технологія та процедура проведення. Тернопіль: ТНЕУ, 2009. 234 с.

7. Судова психіатрія та судово-психіатрична експертиза: навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. / І. М. Григус та ін. Львів: «Новий Світ – 2000», 2020. 119 с.

8. Черезова І.О. Психологічна експертиза: навчальний посібник [для студентів вищих навчальних закладів]. Бердянськ: БДПУ, 2018. 262 с.

Додаткова

9. Дуфенюк О. М. Експертиза у кримінальному провадженні за законодавством України та Польщі: порівняльне дослідження: монографія. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 272 с.

10. Землянська О. В. Особистість та методи її дослідження при проведенні судово-психологічної експертизи. Харків : Титул, 2017. 244 с.

11. Зінченко О. В. Психологічні умови ефективності дистанційного навчання під час війни. *Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки.* №13. 2022. С. 71 – 77.

12. Костицький М. В. Психологічна експертиза в системі психологічної практики. *Юридична психологія*. 2015. № 1. С. 14–31.

13. Максимова Н. Ю. Соціальна робота з сім'єю : підручник. Київ : ВПЦ «Київ. ун-т», 2015.

14. Пиріг І. В. Поняття та класифікація експертних методик і проблеми їх використання в експертній практиці. *Криміналістика і судова експертиза : міжвід. наук.-метод. зб.* М-во юстиції України, Київ. н.-д. ін-т судових експертиз. Київ, 2013. Вип. 58(1). С. 87–97.

15. Психологічна служба : підручник / В.Г.Панок та ін. Київ : Ніка-Центр, 2016. 362 с.

16. Рибалка В. В. Психологія та педагогіка праці від обдарованості дитини до майстерності дорослого: посібник. К., Інститут обдарованої дитинни, 2014. 220 с.

17. Федоренко Р.П. Психодіагностична практика в клініці: навчальнометодичний посібник. Луцьк: «Вежа», 2019. 234 с.

18. Фурман А. В. Психодіагностика інтелекту в системі диференціації навчання: книга для вчителя. Київ: Освіта, 2013. 224 с.